

BACSA Gábor A rendőrképzés 1945–1950

Magyarországon 1945 áprilisában, hazánk felszabadulásával egy új társadalmi berendezkedés kiépítésére nyílt lehetőség. Ebben az időben azonban még nem dőlt el, hogy ez a változás milyen irányú lesz, mi lesz a végkifejlődés. Ez a kérdés lényegében 1947–1948-ban, ahogyan régebben mondtuk, a „fordulat évével” vett határozott irányt.

Az azonban lényeges volt, hogy az addig létező kapitalista rendszert – a Magyar Királyságot – felváltotta az 1946-ban kikiáltott „köztársaság.”¹

Az ideiglenes nemzetgyűlés által 1944 évi december 21–22. napjain Debrecenben adott meghatalmazása alapján az ideiglenes nemzeti kormány az ország közbiztonságának megszervezésére és egyetemes irányítása alá helyezése végett megállapította – mint csendőrségnek a felelősségét és elrendelte mint a múlt népellenes intézményének a megszüntetését és szervezetének a feloszlását.²

A csendőrség megszüntetésével egyidejűleg elrendelte, hogy a magyar állam egész területén a belügyminiszter legfelsőbb felügyelete és ellenőrzése mellett a magyar államrendőrség gyakorolja az összes rendőrhatalmait és látja el a rendőrközegek útján a rendőrszolgálatot.

Ennek alapján a rendőrhatalmi szervek hatáskörébe sorolta a közbiztonság, államrendészet minden ágának ellátását, igazgatásrendészet, rendőri büntetőbíráskodást, hatáskörébe utal kihágásokat és állambiztonsági (politikai) ügyeket. Nem utolsó sorban a volt csendőri teendőket megvalósító szolgálatot.

A belügyminiszter közvetlen felügyelete alatt Budapesti Főkapitányságot és Vidéki Főkapitányságot kellett létesíteni. Ez utóbbi hatásköre kiterjedt az egész ország területére kivéve Nagy-Budapestet.³

A Vidéki Főkapitányságnak alárendelve a megyei főkapitányságok, ezek alárendeltségébe az egész megye területére kiterjedő jogkörrel különleges alakulatok lettek létesítve, így a határszéli vármegyékben a határrendőrségi kirendeltségek, tanosztályok, karhatalmi alakulatok, különleges kiképzésű bűnügyi, politikai és igazgatásrendészeti csoportok.

A városi törvényhatóságokban városi főkapitányságot, ezek keretében és vidéken körzeti őrsöket, élén őrsparancsnokokkal rendelt létesíteni.⁴

A fentiek kiegészítéseként még 1945-ben megjelent egy másik kormányrendelet is, mely a Magyar Államrendőrség felállításáról intézkedett.⁵ Ez kimondja, hogy az 1.690/1945. ME sz. rendeletben megállapított rendőri szervezetet személyi és tárgyi vonatkozásban azonnal fel kell állítani.

Mindez felvetette a toborzás, a kiképzés, illetve felkészítés kérdését is.

A HORTHY-rendszer helyébe lépő új rend annyira más volt, hogy teljesen új társadalmi, hatalmi és végrehajtó szerveket kellett létrehozni. A korábbi fegyveres alakulatok és testületek élére új vezetőket kellett állítani, de a testületet is igazítani kellett politikailag és morálisan is az új helyzethez. Ez vonatkozott a volt rendőrségre is, melynek pótlását meg kellett oldani, mivel jelentős létszámmhiánnyal nézett szembe.

A pótlásnál nem elsősorban szakmai szempontok, hanem inkább a politikai hitvallás a vagyoni hovatartozás volt a vízvonal. Ez függött a pártok erőviszonyától is. 1946. május 20-án a Független Kisgazdapárt követeli – többek között – a rendőrségi szervek vezető állásainak a pártok közötti arányosítását, azaz a választási eredmények alapján való újrafelosztását. Ennek alapján 1946. július 16-án pártközi egyezmény elfogadására került sor, melynek alapján ígéretet kapott, hogy a BM a párt tagjai közül 100 rendőrtisztet nevez ki.

1947. szeptember 11-én a Kommunista Párt Központi Vezetősége követeli a párt megnövekedett jelentőségének megfelelő képviselőket a kormányban.⁶

A rendelet szerint a vidéki főkapitányságoknál a kinevezés feltétele a 24. életév betöltése, hogy a demokratikus pártok szempontjából teljesen megbízható, élet, vagyon és szemérem elleni bűncselekmény miatt el nem ítélt és testileg alkalmas legyen, melyet tisztiorvos által adott bizonyítvánnyal igazolt. Szakképesítés stb. ekkor tehát még nem volt feltétele a kinevezésnek.

Hasonlóan nem volt más kinevezési feltétele a megyei és városi főkapitánynak, valamint a főkapitányságok és kapitányságok politikai osztálya vezetőjének. Kinevezésükre az illetékes önkormányzat törvényhatósági bizottsága, illetve képviselőtestülete tett felterjesztést.

A fogalmazási karba való kinevezéshez azonban jogtudományi, államtudományi, illetve közgazdaságtudományi végzettség, vagy legalább érettségi volt előírva.

Felügyelői karba viszont az volt kinevezhető, aki megelőző katonai (honvéd, partizán stb.) rendőrtiszt, altiszt, vagy legénységi szolgálata alapján alkalmas volt. Ezek közül akinek e rendelet megje-

lenése előtt törvényes szabályokban előírt képesítése nem volt meg egy évi szolgálat után a belügyminiszter által megjelölt időben és bizottság előtt vizsgát kellett tenni s akik azon nem feleltek meg el kellett bocsátani.

Az őrszemélyzet és detektívtestület tagjait toborzás útján választották ki A kinevezett személyek 1947. év június 30-ig tanfolyamot voltak kötelesek elvégezni és az előírt vizsgát letenni. Aki ezt nem tette le elbocsátásra került.⁷

Sok betöltetlen állás volt. Milyen okai voltak ennek a létszámhiánynak?

1. A nyugatra menekült rendőrök egy része még nem tért vissza.
2. A felülvizsgálati eljárás során sokan kiestek a rostán.
3. Jelentős létszámhiányt okozott az is, hogy a csendőrség megszüntetésével vidéken (községekben) is rendőrséget állítottak fel a csendőrség helyett.⁸

Megkezdődött tehát a toborzás, melynek során sokszor teljesen képzetlen embereket is felvettek (főleg vidéken). Általában egy-egy községben a felállításra kerülő rendőrök igyekezett a maga létszámát megteremteni. Itt többségében rendőrileg sokszor teljesen képzetlen emberek kerültek állományba. Mindenesetre arra törekedtek, hogy legalább katonaviselt legyen. Vidéken ugyanis – a már ismerttetett okok miatt – régi rendőröket nem igen lehetett találni, a csendőrség pedig elmenekült. Alapvető kritérium volt tehát, hogy lehetőleg, katonaviselt, de mindenképpen írni olvasni tudó, ha lehet jó kiállítású legyen.

Fegyvert ugyan kaptak – legalábbis aki járőrben volt – de egyenruha nem volt. Emlékszem saját ruhájukban teljesítettek szolgálatot (esetleg katonasapka), a többi embertől a fegyver és karszalag különböztette meg őket. A fegyver általában Mauser-puska volt, szíj helyett nem egyszer madzaggal. Volt amikor a pisztoly helyett csak pisztolytáska volt, jó erősen kitömve ronggyal vagy papírral s ezáltal ne lehessen látni, hogy a pisztoly nincs benne.

A háború okozta erkölcsi szabadosság miatt rendszeresek voltak a lopások, rablások, fosztogatások, nem egyszer bandákba tömörültek – főleg Budapesten – a gengszterek s mivel a rendőrség még nem állt hívatása magaslatán, nem is igen félték tőle.

Nagyon fontos feladatot jelentett a rendőrség szakmai, fegyelmi felkészítése (és felszerelése).

Nyilván kormánykörökben tudták, hogy a rend és közbiztonság terén naponta felmerülő problémák megoldásának csak olyan rendőr képes eleget tenni, aki mesterségét ismeri, szakmailag felkészült, megbízható fegyvere van.

A hiányzó képzettség pótlására, az Ideiglenes Nemzeti Kormány 1690/1945. ME. rendelete alapján, ezért BM utasítására eleinte helyi szinten indítottak néhány hetes tanfolyamokat.

Önképzésen alapuló, havi 2–3 napos összevonásokkal konzultációkkal segített záróvizsgálóval végződő levelező rendszerű felkészüléseket.

Ez nem pótolta azonban a szakoktatást. Ezért az Ideiglenes Kormány a háború előtt is működött központi irányítású szaktanfolyam újraindítását, és teljesen új iskolarendszer megindítását szorgalmazta.⁹

A továbbiakban a képzés vizsgálatát kettő csoportra osztottam:

- Legénységi és tiszthelyettesi képzés (az utóbbit még rendőri és szakképzésre) és
- Tisztképzésre.

Először a legénységi és tiszthelyettesi képzést szeretném bemutatni kettő időszakra bontva:

- 1945–1948-ig és 1949-től.
- Másrészt a tiszthelyettesi képzés ismét kettő részre bontható: őrsparancsnoki képzés és tiszthelyettesi képzés (ezt majd további kettő csoportban vizsgálom, rendőri és szakképzés)

A legénységi, un. újoncképzés próbarendőröket adott.

Ez a fajta képzés több helyen is történt 1945–1948 ig. A rendőri őrség XII–XV. fizetési osztályba sorolt tagjainak kiképzését szolgáló tanfolyamok felállítására már 1946-ban sor került. A rendelet szerint: a rendőri őrség kiképzése céljából a magyar államrendőrség vidéki főkapitánysága keretében Pécs és Miskolcon tanosztályokat állított fel.” A tanosztályok elnevezése:

- „A magyar államrendőrség I. számú tanosztálya Pécs”
- „A magyar államrendőrség II. számú tanosztálya Miskolc”

Minden tanosztály egy–egy zászlóaljra alkot 1-5 század, századonként 4 szakasszal és szakaszonként 3–3 rajjal.¹⁰ 1947-ben Budapesten a II. ker. Pálffy tér 3.sz. alatt felállításra került a Központi Kiképző Zászlóalj, melynek parancsnoka BUZSÁKI László r. őrgy. volt. Itt 714 fő kiképzése folyt, melynek mintegy 10 %-át volt határvadász tette ki.¹¹ Az alapfokú tanfolyamok hallgatóinak összetétele vegyes volt, többségében alacsony általános műveltségű, 2–3 elemitől 4 polgári végzettségig terjedt. Ennek megfelelően alakult a felvételi minimum. A következőket határozták meg:

Írasson a hallgatókkal az alapfokú tanfolyamon diktálás után néhány soros szöveget, majd olvasson 8–10 soros szöveget valamely alapfokú szakmai tankönyvből. Utána az írott, illetőleg az olvasott szövegről beszéljessen a hallgatóval, s azáltal lemérhető lesz értelmi képessége. Minden tantárgyból havonta legalább egyszer feleltetni kell.¹²

A legénységi, un. újoncképzés próbarendőröket adott. Ez több helyen is történt. Az 1947-ben felállított rendőri tanosztályokon (I–VII) Kistarcsa, Székesfehérvár, Szombathely, Pécs, Szeged, Debrecen, Miskolc, Budapest ezeken a tanosztályokon azonban a képzés szintje szerint I–III fokú képzés folyt, melyből csak az I. fokú a próbarendőri, a II. III. fok magasabb képzettséget adott. Ezen új tanosztályok felállításával a pécsi és miskolci meg lett szüntetve.

A tanfolyamok időtartamát nem határozza meg a rendelet, azt azonban igen, hogy a tanfolyamot vizsga zárja be. Minden tanosztály egy zászlóaljat alkotott 3 századdal és 9 szakasszal.

A vizsgát három tagból álló bizottság előtt kellett letenni, melynek elnöke a magyar államrendőrség országos szaktanulmányi felügyelője, tagjai a belügyminiszter kiküldöttje és a tanosztályparancsnok. Aki nem felelt meg, azt a rendelet szerint haladéktalanul elbocsátották. A kiképzés részleteire külön rendelet intézkedett.¹³

A fordulat éve után 1949-től nagyobb erővel folyt a rendőrség feltöltése, létszámának növelése is. Ezt mutatja, hogy 1948-ban döntés született, miszerint 8000 új rendőrt kell behívni. Elkezdődött a nagyobb méretű toborzás. E sorok írója is így és ekkor került a rendőrséghez.

A toborzottak részére 1949. árcius 8–9-től több helyen indítottak három hónapos alapfokú tanosztályt. Pl. Budapesten kettő helyen a Bem J. és a Bajcsy Zs. Laktanyában. Előbbi egyben a Központi Karhatalmi Zászlóalj is volt. Megkülönböztető jelzésük: arany tölgyfalevél a bal felső karon.

Ezen kívül Székesfehérvár, Szombathely, Nagykanizsa, Szeged, Debrecen stb Ezzel a negyvenes években történt tömeges próbarendőri képzés befejeződött. E kiképzés befejezése után a székesfehérvári, szegedi, és a központi kiképző zászlóaljat megszüntették.¹⁴

Az őrsparancsnoki tanfolyam felállítására 1946. november 20-án hozott a BM rendeletet. E rendelet kimondta: „A magyar államrendőrség budapesti főkapitánysága keretében őrsparancsnok képző tanosztályt állítok fel. Elnevezése: A magyar államrendőrség őrsparancsnok képző tanosztálya Budapest.” A tanosztály egy zászlóaljat alkot (1–5 század, századonként 4 szakasz, szakaszonként 3 raj, egy szakasz létszáma 50 fő. Mint láttuk az 1947-es Tanosztályok felállítása után mint a „magyar államrendőrség őrsparancsnok képző tanosztály-parancsnokság van besorolva, ahol a III. fokú tanosztályon „őrsparancsnoki képzés „ folyik.

Az őrsparancsnok képző tanfolyam célja a rendelet szerint: „Őrs önálló vezetésére alkalmas rendőrök kiképzése.” Ide csak azokat vezényelték, akik a magyar államrendőrség kötelékében már szolgálatot teljesítettek és rendőrörsök vezetésére alkalmasnak látszottak. A tanfolyam 1946. december 1-én kezdte el a működését.¹⁵

Az őrsparancsnokképzés folyamatosan történt (6–8 hónap) 1948. júliusban már a harmadik tanfolyam hallgatóit is kiválogatták.¹⁶

A tiszthelyettes képzés 1948-ig

A talált források szerint a legelső tiszthelyettes képző iskola a „Nyomozó Tiszthelyettesi Tanosztály” volt, ahol rendőrségi nyomozó képzést kaptak. A rendelet szerint a Tanosztály Budapesten működött 6 hónapos időtartammal és ide csak a 6 hónapos próbarendőri tanfolyamot legalább jó eredménnyel végzett és az őrsön közbiztonsági szolgálatot már teljesített rendőrök kerülhettek vezénylésre.

A tanosztály elnevezése: „Rendőrnnyomozó tiszthelyettesi tanosztály-parancsnokság”. Állomáshelye: Budapest, a tanosztály egy zászlóalj.¹⁷

Az általános rendőri őrségi rendőr tiszthelyettes képzés megindítása 1949-re datálható. BM rendelet jelent meg 1949-ben miszerint:

„A rendőrség szervezetében „Rendőrt tiszthelyettes képző iskolát állítanak fel” 6 hónapos időtartammal Budapesten.¹⁸

Az iskola megindítását 1949. április 20-ra tervezték, a közbejött akadályok miatt azonban 1949. július 15-én indult.¹⁹ A hat hónapos rendőrképzés után a tanidőt 3 részre osztották: karhatalmi, büntetőbíró és bűnügyi előadásokra. A 357.367. sz. BM. rendelettel 8 hónapra emelték a képzési időt.

Ezzel összefügg egy másik BM. Rendelet, mely szerint: „A magyar államrendőrség őrsparancsnok képző tanosztálya” elnevezést „Rendőrség tiszthelyettesképző tanosztálya” névre változtatták 1949. április 30-án. A tanfolyam időtartamát nyolc hónapról négy hónapra szállították le, és felemelték a karhatalmi órák számát. 1949-ben jelvényt rendszeresítettek a tiszthelyettesi iskolásoknak.²⁰

A rendőrszakiskolákat, tanosztályokat 1949 elejétől indították be. Ezek a következők voltak: lovas, rádiótávíráshoz, híradós, fegyvermesteri, gazdász, közlekedésrendészeti, kutyatanosztály.

Röviden tekintsük át egyenként.

Legkorábban a Rendőr Lovastanosztály felállítására került sor.

A lovas rendőri kiképzés és pótlóidomítás céljára a vidéki főkapitányság állományában külön létszámmal lovastanosztályt állítottak fel Kiskunhalason 1947-ben Rendőri Lovastanosztály parancsnokság névvel.

A rendelet úgy határozta meg, hogy a kiképzés rendőrök részére 3 hónap a lovak részére pedig 6 hónapos tanfolyamon. A parancsnok Süle József szds. volt.²¹

A híradó kiképzés 1948. elején a nyolc hónapos Rádió Távíráshoz képzéssel kezdődött.²²

Ez a tanfolyam azonban még be sem fejeződött, amikor 1948. július 27-én rendelet jelent meg a Híradó Tanosztály felállításáról tárgyában. A rendelet kimondja:

„A rendőrség tagjainak híradó szolgálatra való kiképzése céljából a budapesti főkapitányság állományában külön létszámmal Híradó Tanosztályt állítok fel. A tanosztályon a kiképzés 8 hónapos tanfolyamokon történik. Erre a tanfolyamra híradó (rádiótávíráshoz) szolgálatra alkalmas rendőrök vezényelhetők.”²³ A tanosztály budapesti székhellyel egy századot képezett. Elnevezése: Híradó Tanosztály Parancsnokság.

A tanosztályt vizsga zárta, aki elégtelen osztályzatot kapott, híradó szolgálatot nem teljesíthetett. Ezzel egyidejűleg a rendőrképzésért felelős vezetők hatálytalanították a Rádiótávíráshoz tanfolyam felállítására kiadott rendeletet és intézkedtek arra vonatkozóan, hogy a rádiótávíráshoz tanfolyam befejezéséig mint a Híradó tanosztály egy szakasza működjön.²⁴

1948-ban került felállításra a Közlekedésrendészeti Tanosztály hat hónapos időtartammal 1948. 12.15–1949.06.18. Budapesten a XIII. ker. Dagály u. 13/b. HÜVELYI Lajos r.szds.²⁵ parancsnokságával.

Ugyancsak 1948-ban került sor a Rendőrkutyatelep felállítására, ahol a kutyakiképzés és az ebvezetők képzése folyt.

1949.10.05-én hat hónapos Rendőr gazdasági tiszthelyettes tanfolyam indult Budapest XIII. ker. Dagály u. 11. sz. alatt.²⁶

A fegyvermesteri képzésről 1949 végén született döntés, amely 1950. február 15-vel vette kezdetét. 30 fővel indult már március 01-én a Központi Fegyverszertár szervezetén belül a „Bajcsyban”. Parancsnoka CSURGÓ József őrgy. volt.²⁷

A tiszthelyettesi képzés befejezésekként szólnom kell arról a tényről, hogy BM rendelet jelent meg 1948-ban a szaktanfolyamok létesítésének szabályozásával kapcsolatban. Eszerint:

Külön e célra rendszeresített szakosztály foglalkozott az oktatással, melynek kizárólagos feladata – a Dr. SZEBENYI által adott irányelvek szem előtt tartásával – a kiképzés irányítása, ellenőrzése és felügyelete.

Megengedhetetlennek tartották, hogy egyéb rendőri szervek, vagy hatóságok foglalkozzanak önállóan tanfolyamok létesítésével.

A jövőben – előzetes engedély nélkül – semmiféle tanfolyam létesítését nem engedélyezték.²⁸

Mint már említettem minden tanfolyamot, iskolát vizsga zárta. A rendőri őrség kiképzése céljából felállított tanosztályokon aki elégtelen osztályzatot kapott, a tanosztályparancsnok erre vonatkozó jelentésének beérkezése után a budapesti, illetve vidéki főkapitány azonnal elbocsátotta.²⁹

Aki viszont az őrsparancsnoki tanosztályon elégtelen osztályzatot kapott őrsparancsnoki beosztásba nem kerülhetett.³⁰

A híradós tanosztály tanfolyamát elvégző, aki a vizsgán elégtelen osztályzatot kapott, híradó szolgálatot nem teljesíthetett.³¹

A vizsgák általában bizottság előtt történtek, mely három tagból állt, de összetétele különbözőek. Pl. a híradósoknál elnöke az államrendőrség Országos Szaktanulmányi Felügyelője, akadályoztatása esetén a belügyminiszter által kijelölt más rendőrtiszt.

Tagjai: az Országos Hírközpont Vezetője, vagy helyette az általa kiküldött rendőrtiszt, a tanosztály parancsnoka. A vizsgára meg kellett hívni a posta egy képviselőjét, akik az általuk előadott szaktananyagból vizsgáztattak.³² A rádiótávíráshoz tanfolyam vizsga bizottsága: Elnöke: A BM által kijelölt rendőrtiszt, tagjai a tanosztályparancsnok és a századparancsnok.³³

A nyomozó tiszthelyetteseknél a bizottság elnöke az államrendőrség Országos Szaktanulmányi Felügyelője, akadályoztatás esetén más belügyi megbízott. Tagjai a BM. kiküldöttje és a tanfolyamparancsnok.³⁴

A tisztképzés

Mielőtt a tisztképzésre térek feltétlenül szükségesnek tartom megemlíteni, hogy a legmagasabb szintű rendőrtisztképzéssel a BM Rendőrákadémiával (RAK) KOZÁRY Andrea: „A rendőrákadémia létrehozása és működése 1947-1948-ban” c.-el foglalkozik, történetét részletesen megírta³⁵

Ezért ezt a témát csak érintem.

A tisztképzés kérdésében is a kezdettől kívánok kiindulni. Azt nem lehet mondani, hogy a magyar rendőrség a legszükségesebb állásokhoz nem rendelkezett a szükséges tiszti létszámmal de viszonylag sok volt a képzetlen, vagy régi tiszt, melyet tovább képezni és átnevelni is kellett. Ezenkívül újakra is szükség volt.

Már 1945-ben BM rendelet jelent meg arra vonatkozóan, hogy a rendőrtiszti állás végleges elnyerése érdekében képesítő vizsgát kell tenni, ha valamilyen okból fel nem mentették.³⁶

A belügyminiszter 1948-ban azonban újabb rendeletet adott ki Rendőrtiszti Alapvizsga rendszerítése tárgyában, mely a következőket határozta meg:

Az államrendőrség szakképzésének, továbbá demokratikus nevelésének fokozása és gyorsítása érdekében szükségessé vált, hogy a rendőrtisztikar I., II/A. és II/B. állomány. és II/B. állománycsoportjába tartozó tisztjei számára a 6 hónapos tiszti tanfolyamok eddigi rendszerének további fenntartása mellett – rendőrtiszti alapvizsgát rendszeresítettek.³⁷

A rendőrtiszti alapvizsga letétele tehát a hathónapos tiszti tanfolyamra vezénylés alapfeltétele. Célja kizárólag az volt, hogy a rendőrség előbb felsorolt három csoportjának tisztjei minél előbb egyetemes szakképzésen essen keresztül és a vizsgát sikerrel letett valamennyi ideiglenes minőségű rendőrtiszt minél előbb véglegesíthető legyen.

A rendőrtiszti alapvizsga szóbeli és mindhárom csoport tisztjei részére teljesen azonos (alhadnagytól alezredesig) függetlenül attól, hogy a tájékoztató tiszti vizsgát letette, vagy azalól felmentést kapott.

A rendőrtiszti alapvizsga sikeres letételével a rendőrtisztet állásában véglegesíteni kellett.

Sikertelen, vagy a vizsgáról való elmaradás esetén az ideiglenes minőségű alkalmazotknál a testület kötelékéből való elbocsátást vonta maga után. Pótvizsgának helye nem volt.³⁸

Kik nem tartoztak a vizsgát letenni?

Azok a rendőrök:

- akik az első tiszti tanfolyamot eredményesen elvégezték,
- akik a folyó tiszti tanfolyam vizsgáin megfelelnek és
- a rendőrákadémia rendőrtiszti képesítő oklevelet nyert hallgatói.

A vizsgát szeptember 1-től november 30-ig be kellett fejezni. A vizsgára történt berendeléseknél a tiszteket kettő csoportra kellett osztani:

- érettségivel, vagy magasabb,
- az érettséginél alacsonyabb végzettségűekre.

Az 1-es csoport vizsgatárgyai: demokratikus állam és társadalomszemlélet, magyar történelem, általános jogi ismeretek, büntető törvénykönyv, bűnvádi perrendtartás és nyomozati utasítás, nyomozástan, rendőri büntető eljárás, rendőri igazgatásrendészet, szolgálati szabályzat, szervezési szabályzat, gazdaszat, közigazgatási ismeretek, tereptan egészségügyi ismeretek.

A 2-es csoport vizsgatárgyai: demokratikus ismeretek, (mindkét csoportnál első helyen állt) szolgálati szabályzat, nyomozástan, helyesírás, fogalmazás, statisztika, magyar és külföldi irodalom, földrajz, számolás és mérés.

Az egyetemes kiképzés érdekében részt kellett venni a régi tiszteknek is olyan tárgyakkól, melyek a felszabadulás után változtak, illetve újak voltak.

Nem kellett azoknak:

Akik a felszabadulás előtt volt m. kir. rendőrség kötelékében tiszti állományban szolgálatot teljesítettek és képesítő tiszti vizsgát, vagy gyakorlati közigazgatás szakvizsgát tettek, de nekik is vizsgát kellett tenni szolgálati szabályzat, szervezési szabályzat és demokratikus ismeretek.³⁹

A tiszti alapvizsga letételére kötelezettek intézményesen is segítették. 1948-ban BM. Rendelet jelent meg a tiszti tanulókörök szervezésére. Ez kimondta, hogy a tiszti alapvizsga letételére kötelezetteknek 1948. február 21-ig tiszti tanulókörök felállítását rendelték el.

Külön csoportot szervezni az érettségivel és az azok alatt rendelkezők, valamint a régi tisztek részére.⁴⁰

A fogalmazók felvételi vizsgája a tisztikar utánpótlására szintén téma volt. Ők költségvetési okból a tisztikarban nem voltak. Akik az alkalmassági vizsgán megfelelték 1948. szeptember–október hónapban tiszti minősítő vizsgát tenni kötelesek voltak.⁴¹

1947-ben a rendőrtisztképző iskolán 6 hónapos időtartamú tiszti továbbképző tanfolyam indítását rendelték el.⁴²

1947. november 18. – 1948. május 28-ig volt a második 6 hónapos tiszti tanfolyam.⁴³

Már említettem, hogy a RAK-ról nem kívánok részletesebben szólni. Azt azonban meg kell említenem, hogy TÖMPE András vezérőrnagy már 1946. decemberében feladatot kapott a belügyminisztertől, hogy tegye meg a rendőrákadémia felállításához szükséges előkészületeket.

Az akadémia céljává tették az államrendőrség tisztikarának utánpótlását. Elméletileg, gyakorlatilag képzett a rendőri szolgálat minden ágában felhasználható rendőrtisztek nevelése. 1948-ban az akadémia már működik, egy 1947-es BM rendelettel felállításra került. Ugyanakkor egy 1949. október 5-én kelt a rendőrákadémiát azonnali hatállyal megszüntették.⁴⁴

Ugyanakkor ezt megelőzően – ugyancsak 1949-ben – rendelet született a rendőrtisztképző iskola felállítására budapesti székhellyel (Böszörményi u. 21.sz.). A képzést 8 hónapban határozták meg. Gazdasági ügyeit átmenetileg a RAK köteles volt ellátni. A hallgatóinak 1949. augusztus 1-én kellett bevonulni.⁴⁵

A rendőrtisztképző II. tanfolyamának kezdetétől 1950. október 15. napját állapították meg. A tisztképző tanfolyam idejét ekkor már 12 hónapban határozták meg, melyből 6 hónap általános rendőri, 1 hónap kihelyezés és 4 hónap szaktanfolyam.⁴⁶

A törzstiszti iskola felállításáról 1949-ben jelent meg BM. rendelet eszerint.

„A rendőrség szervezetében „Rendőrtiszti főiskola” elnevezéssel Budapest székhellyel, törzstisztképző főiskolát állítok fel.” Budapest Kerepesi u. 47–49. parancsnok BIHARI András örgy.⁴⁷

A tisztképzésnél említést kell tennem annak egy új formájáról a nevelőtiszti képzésről. A rendőrákadémia szervezetén belül 1949. június 11-én jelent meg a rendelet ezzel kapcsolatban. Ez a rendelet a következőképpen intézkedik:

„A rendőrákadémia szervezetén belül „nevelőtiszti tanfolyam” felállítását rendelem el.” Idejét, időtartamát, a vizsga anyagát, rendjét külön rendeletben határozta meg a belügyminiszter.⁴⁸

Befejezésül említést kell tennem az állami iskolákban történő továbbképzésről, tanulásról.

Belügyminiszteri rendelet jelent meg 1947-ben az államrendőrség tagjai tanulmányainak továbbfolytatása tárgyában.

A rendelet megállapítja, hogy az államrendőrség több tagja folytat középiskolai, vagy főiskolai tanulmányokat. A rendelet szerint őket tanulmányaik folytatására irányuló törekvésükben annál is inkább támogatni kívánom, mert a testület érdekét is szolgálja.

Ezzel kapcsolatban meghatározza, hogy aki ilyen tanulmányokat kíván folytatni, tartozik a körülményt írásban bejelenteni. Ők napi 6 óra munkaidőt teljesítenek, a vizsgára rendkívüli szabadság illeti meg őket.

A teljesség igénye nélkül a fentiekben kívántam összefoglalni a háború utáni öt év rendőrképzését. A téma feldolgozása tehát nem részletes, inkább csak vázlatos áttekintést ad, mely további kutatással tehető teljessé.

Jegyzetek:

¹ Magyarország felszabadítása a német megszállás alól egyben szovjet megszállást is jelentett. 1945 után valóban a korábbiól eltérő társadalmi struktúrára történő áttérés folyamata indult el. Ez a folyamat azonban nem spontán zajlott le, hanem erőteljes szovjet támogatással. Lényegében a szovjet modell magyarországi megvalósítását célozta meg. A királyságot, mint államformát a köztársaság váltotta ugyan fel, azonban Magyarország államformája 1867-től alkotmányos monarchia volt. Az 1919-es forradalmak időszakában a magyar alkotmányos monarchia király nélküli királysággá működött, ahol az államfői tisztséget a kormányzó töltötte be. Az államformában végbement változásból még nem következtek automatikusan a tulajdonviszonyokban és a társadalmi viszonyokban bekövetkezett változások. Azokhoz nélkülözhetetlen volt a szovjet hatalom magyarországi tevékenysége is. (a szerk.)

² 1690/1945 ME r. a csendőrség feloszlásáról és az államrendőrség megszervezéséről. A Magyar Királyi Csendőrség feloszlásának nem szakmai, hanem politikai okai voltak. A Szovjetunióból hazatérő magyar kommunisták – a Szovjetunió egyetértésével – az államhatalom megragadására a szovjet modell kiépítésére törekedtek Magyarországon. Ennek érdekében az úgynevezett „szalámi taktikát” alkalmazták, melynek keretében a mindenkor jobb oldalt támadták, illetve iktatták ki. A folyamat végén a saját szövetségeseiket is kiiktatták. A magyar rendvédelem – a polgári demokráciák gyakorlatának megfelelően – két fő pilléren nyugodott, a Magyar Királyi Csendőrség és a Magyar Királyi Rendőrség szervezetén. A Magyar Királyi Csendőrség kiiktatásával a rendőrség monopól helyzetbe került. A rendőrségen belül pedig a Magyar Kommunista Pártnak jó pozíciókat sikerült kiépítenie. Ily módon a rendvédelem lényegében a KMP felügyelete alá került. A Magyar Királyi Csendőrség feloszlásának hivatalos indoka a magyarországi zsidóság deportálásában való részvétele volt.

Ezen az alapon azonban a rendőrséget, és közigazgatást, valamint véderőt is bűnös szervezeteknek lehetett volna nyilvánítani. A városokban a rendőrség valószínűleg megakadályozta a deportálást. A rendvédelmi testületek számára a zsidó vallású lakosság névjegyzékét a közigazgatás adta át a népszámlálási adatok alapján, mert Magyarországon nem vezettek nyilvántartást arról,

hogyan ki milyen hitvilágban él.. Egyes kutatók szerint a rendőrség létszámát meghaladó honvédségi erőket vezényeltek a deportálás dicstelen feladatainak kivitelezésére, hiszen a rendvédelmi szervezeteknek a rendet is fenn kellett tartaniuk, mivel a biztonság nyugalma az elsődleges német érdekek közé tartozott. Az Alkotmánybíróság a csendőrséget elmarasztaló rendelkezést hatálytalanította. A magyar csendőrséget feloszlató rendelet alkalmatlan volt a deportálás bűnesetében való részvétel felderítésére. Tökéletesen betöltötte azonban a bűnbakoknak kijelölt feladatát. A csendőrség feloszlásának lényegében politikai motiváltsága volt. A Magyar Királyi Csendőrségnek a magyar zsidóság deportálásában játszott dicstelen szerepe csupán ürügynek bizonyult a szervezet feloszlására. A Komintern már 1937-ben – a magyarországi zsidó-törvényeket megelőzően – határozatot hozott a szervezet kiiktatásáról. (a szerk.)

³ A vidéki és a budapesti főkapitányságot 1931-ben hozták létre. A rendőrség országos átszervezése kapcsán a kerületi rendőr-főkapitányságok helyett hozták létre a vidéki főkapitányságot. A kerületi rendőr-főkapitányságok maradványai pedig körzeti szemléllőközpontokként a személyzeti és oktatási kérdésekkel foglalkoztak. A budapesti főkapitányság alárendeltségébe tartoztak az agglomeráció területén fellelhető rendőrkapitányságok is. (a szerk.)

– PARÁDI József: Rendőrtisztképzésünk hagyományai 1867-1945. In DÁNOS Valér (szerk.): *A rendőrképzés reformja a kelet-európai változások tükrében*. I. Budapest, 1991, BM Rendészeti Kutatóintézet, 35-51.p. /Tanulmányok a rendészet köréből/ A tanulmány korábbi változata 1991. november 12-13-án hangzott el a Rendőrtiszt Főiskola által szervezett rendvédelmi szakképzési konferencián Balatonföldváron. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

– Idem: Rendvédelmi tisztképzésünk hagyományai. *Belügyi Szemle*, XLV.évf. (1997) 4.sz. 101-109.p.

– Idem: A magyar rendvédelem sajátosságai és fejlődési periódusai a második világháború előtt és után. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historica Preasidii Ordinis)*, VI.évf. (1996) 7.sz. 80-89.p. A tanulmány korábbi változata 1995. október 25-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak a „Háborúból diktatúrába” című VII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

– Idem: A Magyar Királyság rendvédelme. 1867-1919. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historica Preasidii Ordinis)*, IX. évf. (1999) 10.sz. 98-147.p. A tanulmány korábbi változata 1998. szeptember 22-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „A nyugati rendvédelem hatása a XIX-XX. századi magyar rendvédelemre” című XI. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

– Idem: A nemzeti rendvédelem-történet politikamentes művelése. *Rendvédelem-történeti Hírlevél (Nuntiotones Historica Preasidii Ordinis)*, XIII.évf. (2004) 1.sz., 21-26.p.

– Idem: Szegvári kiállítás. Rendvédelem-történetünk helytörténeti gondozása. *Rendvédelem-történeti Hírlevél (Nuntiotones Historica Preasidii Ordinis)*, XIII.évf. (2004) 1.sz., 53-58.p.

⁴ Vö. 2. jegyzettel.

⁵ 1700/1945 ME sz. r.

⁶ *Magyarország történeti kronológiája 1944-1970*, IV. köt. Budapest, 1983, Akadémiai Kiadó 1028, 1029, 1039 p.

⁷ loc. cit.

⁸ A második világháború harcai során a rendőrség és a csendőrség alakulataiból katonai alakulatokat szerveztek, amelyeket azonban nem láttak el hadifelszereléssel. A kézi fegyverekkel rendelkező rendőr és csendőr csapatok vesztesége nagy volt, mintegy 50 % körüli. A volt csendőröknek nem engedték meg, hogy rendvédelmi szervezeteknél állást vállaljanak. A csendőröket speciális igazoló bizottság elé állították, ahol azt kellett igazolniuk, hogy a magyar kormány ellen fegyveresen harcoltak a szovjet hadsereg oldalán, vagy tevékenyen felléptek a magyar törvények és rendeletek ellen.

⁹ Vö. 2. jegyzettel.

¹⁰ 534.423. BM. r.

¹¹ MOL 60. Doboz 460/1947 BM r. BM Közrendészeti Főosztály

¹² 101.715/1951 BM r.

¹³ 192.025/1947 BM r.

¹⁴ 230.656/1941 BM. r.

¹⁵ 534.685/1946 BM r.

¹⁶ 253.675/1948 BM r.

¹⁷ 196.946/1947 BM r.

¹⁸ 257.210/1949 BM r.

¹⁹ 257.123/1949 BM r.

²⁰ 255.340/1949 BM r.

²¹ 193.881/1947 BM r.

²² 277.502/1948 BM r.

²³ 579.018/1948 BM r.

²⁴ loc. cit.

²⁵ 256.495/1949 BM r.

²⁶ 258.344/1949 BM r.

²⁷ 258.670/1949 BM r.

²⁸ Rendőrközlöny 1948. 635. p.

²⁹ 192.025/1947 BM r.

³⁰ 534.585/1946 BM r.

³¹ 579.018/1948 BM r.

³² loc. cit.

³³ 277.502/1948 BM r.

³⁴ 101.715/51. BM r.

³⁵ *Történeti Hivatal Évkönyve 1999*. Budapest, 1999., Történelmi Hivatal.

³⁶ 147.332/1945 BM r.

³⁷ 275.570/1948 BM r.

³⁸ loc. cit.

³⁹ loc. cit.

⁴⁰ 290.667/1948 BM r.

⁴¹ 278.786/1948. BM r.

⁴² 20.186/1947 BM r.

⁴³ 281.931/1948. BM r.

⁴⁴ 245.175/1949 BM r.

⁴⁵ 257.340/1949.BM r., 257.367 BM r.

⁴⁶ 196.510/1950. BM r.

⁴⁷ 256.121/1949 BM r.

⁴⁸ 256.549/1949 BM r.